

POSIBILE RISCURI MILITARE ÎN COGNOSPAȚIU

POSSIBLE MILITARY THREATS IN THE COGNO-SPACE

Gl. bg. (r) CS I dr. Gheorghe VĂDUVA³⁶

Rezumat: Înaintarea vertiginoasă în noul tip de societate, ce se conturează din ce în ce mai pregnant la orizontul acestui secol – societatea bazată pe cunoaștere, societatea epistemică – creează și întreține un nou tip de spațialitate – cognospațiu – și, prin urmare, un nou tip de conflictualitate. Actuala și viitoarea conflictualitate a lumii, în dimensiunea ei endogenă și chiar în cea exogenă, probabil, va reseta, deopotrivă, sistemele și fluxurile de provocări, pericole și amenințări și, desigur, pe cele care includ vulnerabilitățile la acestea. Cu alte cuvinte, riscul de securitate și riscul de apărare, ambele definite pe intersecția dintre amenințări și vulnerabilități ($R = A \cap V$), îndeosebi în dimensiunea lor militară, vor cunoaște, probabil, o dinamică specifică, însoțită de configurații cu totul noi, de robotizare și cibernetizare a spațiului tactic, a celui operațional și, mai ales, a celui strategic, precum și unele mutații esențiale în reconfigurarea securității și apărării naționale, colective și comune a cognospațiului. În cele ce urmează, vom încerca să relevăm și să analizăm această posibilă tendință.

Cuvinte-cheie: securitate; apărare; provocări; pericole; amenințări; vulnerabilități; risc; cognospațiu.

Abstract: securitate; apărare; provocări; pericole; amenințări; vulnerabilități; risc; cognospațiu.

Abstract: The rapid movement towards the new type of society clearly emerging on the background of this century – the knowledge based society, the epistemic society – creates and nourishes a new type of space – the cogno-space (cognitive space) – and consequently a new type of conflict. The current and future conflicting nature of the world, in its endogenous and even exogenous dimensions, will probably reset both the systems and flows of challenges, hazards and threats and, obviously, those that include vulnerabilities related to these. In other words, the risk to security and the risk to defense, both of them defined on the crossing line between threats and vulnerabilities ($R = A \cap V$), especially in their military dimension, will probably know specific dynamics, accompanied by completely new configurations. These configurations will involve a robotization and cybernetic adaptation of the tactical, operational, and especially strategic environment, as well as certain essential mutations for the reconfiguration of national, collective, and common security and defense of the cogno-space. The present article is an attempt to illustrate and underline this possible trend.

³⁶ Membru de onoare al Academiei Oamenilor de Știință din România

Keywords: security; defense; challenges; hazards; threats; vulnerabilities; risk; cogno-space

Introducere

Deplasarea din ce în ce mai pronunțată și mai accelerată a societății spre o dimensiune predominant cognitivă a ajuns într-o fază în care omul este deja mai mult decât conștient – este responsabil – de configurarea și dinamica foarte complicată a unui spațiu al cunoașterii, a unui cognospațiu. Un astfel de spațiu se deosebește radical de ceea ce înțelegem noi, în mod obișnuit prin „spațiu”, întrucât cognospațiul nu poate fi nici tridimensional, nici n-dimensional, ci doar unul conceptual, în care nu forma contează, ci substanța, adică modalitățile prin care conceptele, teoriile, practicile, experiența, patrimoniul cognitiv și toate celelalte elemente și evenimente ale cogniției există, coexistă și interacționează. Distincția între spațiul necunoscut și spațiul cunoscut nu o poate face decât subiectul cunoscător, de unde rezultă că, în toate cazurile, cognospațiul nu este același pentru toată lumea, pentru toți oamenii de pe planetă, pentru toate vietățile gânditoare sau mai puțin gânditoare. Fiecare om își are, într-un fel anume, cognospațiul său, de care este conștient sau nu, dar pe care și-l îmbunătățește în fiecare zi, toată viața. Desigur, cognospațiile oamenilor, deși sunt strict individualizate, se intersectează mai ales în cunoașterea trebuințelor vitale și a normelor de conviețuire într-o comunitate. Dar și aici, intersecțiile acestea sunt atât de complicate și de particularizate, încât, la ora actuală, aproape nici un om de pe planeta Pământ nu este interesat de cognospațiul său și cu atât mai puțin de conexiunile și disensiunile acestuia cu alte cognospații. Atunci de ce aducem în discuție o problemă pe care nimeni n-o ia în seamă, întrucât nu ține de universul acelor trebuințe directe de care depind viața, munca, sentimentele, cunoașterea și încrederea?

Dacă lucrurile stau astfel – și, fără îndoială, așa și stau, cel puțin deocamdată –, atunci la ce ne folosește cunoașterea și studierea cognospațiului? și, mai ales, de vreme ce cognospațiul nu este unul palpabil, vizibil, măsurabil, ci doar unul modelat de cogniție, adică de informația transformată în identitate cognitivă, în cogniție, asimilată în tot acest timp, cu ajutorul a tot felul de senzori și chiar al unor categorii, și introdusă în patrimoniul cognitiv, în acel spațiu sacru în care, pe planeta Pământ, au acces doar oamenii conștienți (sau nu) de o astfel de arhitectură, la ce trebuie să ne mai stresăm pentru a despica firul și a înțelege ceea ce, de fapt, pare de neînțeles sau inutil de înțeles?

Aici, în acest punct, intervine potențialul intelectual al omului, concretizat în capacitatea și capabilitatea acestuia de a crea, de a modela, de a simboliza, de a genera limbaje, conexiuni și interrelații, în abstract, pe care nicio altă vietate – cel

puțin de pe Terra – nu poate să o facă. Cel puțin, așa credem noi, de vreme ce omul nu a reușit încă să înțeleagă pe deplin cum comunică și dacă comunică, între ele animalele, plantele, apa și pietrele. Astfel, în timp ce restul lumii – cel puțin de pe Terra – există și interacționează natural, adică fără intermediul unui mediu abstract, omul și-a creat, de mii de ani (poate dintotdeauna), o natură a lui, un *modus vivendi* specific, în epicentrul căruia se află un *modus cognoscendi* specific. De unde rezultă că, în mare parte, modul de viață al omului este, înainte de toate, un mod de a cunoaște și modela acest mod de viață.

Pentru om, cunoașterea nu este doar un efect al unei dezvoltări pe verticală, al unui progres uimitor, ci mai ales un sens al vieții, un mod de a trăi. Omul trăiește mai mult în cunoaștere decât în natură, sau, în orice caz, natura în care există și trăiește omul este una din ce în ce mai mult – și încă de la începutul începuturilor, una bazată pe cunoaștere, este una cognitivă.

Această natură umană nu depinde decât implicit, adică primar, de soare, aer, apă și pământ. Fără a se îndepărta de suportul lor absolut necesar, omul a devenit foarte rapid un fel de stat în stat, natură (natura lui) în natura inițială, în natura-temelie, în natura-suport. Dar atât. Interioritatea sa, ca și exterioritatea sa, rezidă deopotrivă în abstract și în modul în care și prin care acest abstract se concretizează, se reifică. Natura umană – compusă dintr-o infrastructură specifică și din cognospațiu – este un produs al cunoașterii și al ofensivei omului asupra spațiului necunoscut, asupra a ceea ce se află dincolo de ceea ce se vede, dincolo de ceea ce se știe. Astăzi, mai mult ca ieri, și, mâine, mai mult ca azi, natura umană și lumea omului depind în foarte mare măsură de cele două dimensiuni ale cunoașterii: cunoașterea Universului și cunoașterea Sinelui. Cunoașterea Universului este partea exogenă a cunoașterii, este explorarea a ceea ce nu se vede, a ceea ce nu se știe, a ceea ce există, dar noi nu știm foarte exact dacă există, cum se structurează și care-i sunt fenomenele, cum îi interacționează părțile, care-i sunt valorile, adică suporturile, și în ce anume constau resorturile intime care generează acele tensiuni interne ce-i dau forță și vitalitate.

Universul necunoscut are aceleași legi de compoziție și de dezvoltare ca Universul cunoscut? Există bipolarism și în acest Univers Necunoscut, există interese, ca mobiluri ale acțiunii eficiente, și modalități de satisfacere a acestora? Cu alte cuvinte, în Universul Necunoscut și în Universul Incognoscibil (în măsura în care putem vorbi de așa ceva, despre un Univers paralel sau despre un Univers Opus unde se găsesc un fel de găuri negre ale cunoașterii prin care cunoașterea se transformă în anticunoaștere), există aceeași dialectică și aceleași principii ca în Universul cunoscut (legea identității, legea negării, legea negării negației, legea transformării și conservării materiei și energiei, legea entropiei etc.), sau avem de-a

face cu elemente cu totul și cu totul noi și (cel puțin, la primele contacte) de neînțeles pentru noi, oamenii muritori?

Însuși faptul că ne putem imagina că există și alte Universuri care nu comunică între ele (sau comunică altfel decât știm noi), care sunt sau pot fi construite pe alți piloni și pe alte legi și principii decât cele pe care le cunoaștem noi, se poate constitui într-o ipoteză sau într-o simplă judecată interogativă asupra lumii, asupra imensului Necunoscut. Ceea ce înseamnă, de fapt, primul pas în sensul acceptării posibilității cunoașterii Necunoscutului.

Experimentele din uriașul accelerator de la Cern au relevat, printre altele – cel puțin după cum reiese din ceea ce s-a publicat până în prezent – că ar putea exista posibilitatea trecerii în alte dimensiuni, într-o altă frecvență, adică într-o altă filă a Universului, într-un alt nivel energetic etc. De aici, se poate formula posibilitatea existenței unor lumi paralele, dar și a unor alte areale ale cogniției și, ca atare, ale existenței ființei și ființării chiar în Universul nostru cognoscibil.

Gândirea omului s-a universalizat. Nu știm dacă a fost așa de la început, dar faptul că omul, prin gândire, rațiune și sensibilitate, trece dincolo de cognoscibil – cel puțin, admitând că există necunoscutul și, ipotetic, acesta poate fi cunoscut – intuind sau doar imaginând ceea ce nu a văzut și, poate, nu va reuși să vadă niciodată.

O altă întrebare tulburătoare care se pune, și care nu a primit încă un răspuns pe măsură, ci doar o serie de răspunsuri mai mult sau mai puțin argumentate, este cea referitoare la conflictualitatea sau armonia Universului. Cum este Universul? Armonios sau conflictual? Poate fi el, oare, în același timp, și armonios și conflictual? Noi știm că mișcarea și dezvoltarea rezultă din existența unor tensiuni interioare. Atunci când aceste tensiuni dispar, se realizează echilibrul sistemului, iar entropia, ca nedeterminare înlăturată, se reduce semnificativ. Atunci când ea dispare, atunci când devine zero, asistăm la ceea ce numim moartea sistemului sau procesului. Tinde oare Universul către o entropie zero, ceea ce ar însemna moartea Universului sau, în cel mai fericit caz, transformarea lui în altceva? Întrebările acestea și foarte multe altele – toate întrebările sunt un produs al cunoașterii, al inteligenței umane, al potențialului uman creativ și nedegradabil – sunt ele însele un produs al cunoașterii, un modus vivendi al omului și al societății sale. Modus-ul vivendi al omului este, în primul rând, modus-ul său cognoscendi.

Universul se află în expansiune sau în concentrare? Pe măsură ce tensiunile interioare se reduc, el își pierde din energia inițială și se îndreaptă – ca tot ce există și are durată – spre moarte? Dacă răspunsul este afirmativ (și se pare că așa și este), atunci, armonia lui – în măsura în care există cel puțin ca echilibru relativ – este doar un echilibru dinamic și complex, care permite și asigură stabilitatea și fluența

dialectică, deci zgrunțuroasă și, uneori, chiar tragică a mișcării și dezvoltării? Da, desigur.

Planeta Pământ, ca oricare alt corp ceresc în activitate, este o planetă vie și dinamică. Atâta vreme cât ea are o activitate geofizică ce constă în procesele complexe din interiorul ei, din magnetismul ei, din focul din interiorul ei, va fi un corp ceresc viu care se va război, deopotrivă, cu sine, cu planetele vecine, cu Soarele și, direct sau indirect, cu toate celelalte stele (sfere de foc) din apropierea ei. Spre exemplu, centurile Van Allen, produse de magnetosferă, situate între 1000 și 61 000 km altitudine, protejează Pământul împotriva radiației solare și cosmice nocive, dar, în același timp, ține captiv omul și celelalte elemente care ar dori să exploreze spațiul cosmic sau să emigreze în Univers. De centurile Van Allen nu se poate trece sau, oricum, este foarte greu de trecut de ele. Radiațiile din aceste centuri sunt atât de puternice, încât pot distruge orice, de la viața omului la aparatura destinată explorării spațiului cosmic. Rachetele și modulele destinate să treacă dincolo de aceste centuri și să ajungă în Cosmos, trebuie să fie echipate cu scuturi care nu pot fi penetrate de aceste radiații. Dacă radiația solară și cea cosmică ar pătrunde în atmosferă, trecând de aceste centuri, efectele asupra biosferei ar fi asemănătoare celor produse de sute de explozii nucleare. În timpul puternicelor explozii solare (explozii nucleare prin fuziune), sunt expulzate particule incandescente care au o viteză de peste o mie de kilometri pe secundă și o masă care, însumată, este mai mare de o sută de miliarde de kilograme.

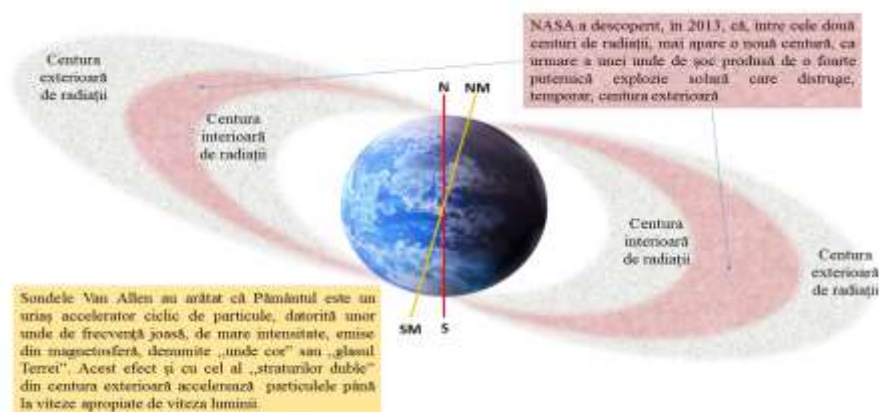

Figura 1. Centurile de radiații Van Allen³⁷

³⁷ Figura a fost expusă în studiul *Reactivarea faliei strategice Marea Neagră – Marea Baltică*, realizat de Agata Mihaela Popescu și Gheorghe Văduva și publicat în *Univers Strategic* nr. 2(26)/2016, p 139.

Cele două sonde Van Allen care monitorizează activitatea din centurile Van Allen transmit date despre aceste centuri. Efectele acestor radiații deviate de Centuri sunt deosebit de periculoase. Ele deformează scuturile rachetelor, afectează sateliții artificiali și panourile solare și, evident, pun în primejdie viața cosmonauților.

Dar iată că omul știe deja aceste lucruri. Știe, de asemenea, că Pământul, care are o rază doar de 6371 km, dispune, în centrul său, de un nucleu intern solid, cu raza de 1216 km (diametrul 2432 km), delimitat de nucleul extern lichid cu o grosime de 2270 km, de discontinuitatea Lehmann, de o manta interioară, (delimitată de nucleul exterior de Discontinuitatea Gutenberg), de o manta superioară (care, împreună cu cea inferioară, au 2885 km) și de o scoarță care are o grosime de 30-60 km, delimitată de mantaua exterioară de Discontinuitatea Mohorovici.

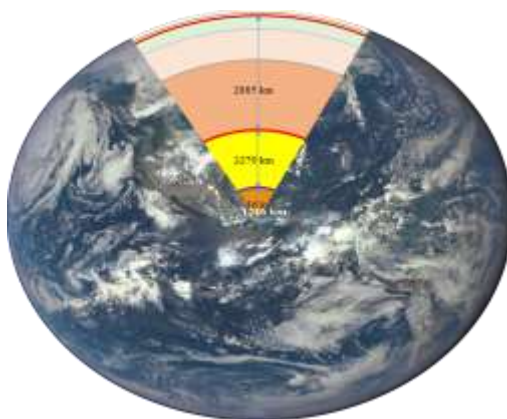

Figura 2. Structura Terrei³⁸

Scoarța terestră va continua probabil să se îngroașe, pe măsura răcirii planetei Pământ, pe seama mantalei exterioare, iar toate celelalte straturi vor ceda, în timp, din grosimea lor, până ce, probabil, Pământul va deveni o masă relativ omogenă, se va micșora semnificativ în diametru, își va pierde magnetismul, forța de gravitație, precum și celelalte proprietăți, devenind un fel de bolovan cosmic fără viață, care, fie va dispărea printr-un efect de gaură neagră (se va atrage pe sine, înainte de a-și pierde magnetismul, în propria sa masă, transformându-se în antimaterie), fie va exploda, fie va continua să plutească prin Univers ca un corp

³⁸ *Ibidem*, p. 137.

inert. Pentru că, nu-i așa, atât stelele, cât și planetele mor și ele cândva, iar cimitirul lor este Universul.

Probabil că, în acest timp final, oamenii vor fi dispărut demult sau vor fi emigrat pe o exoplanetă mai ospitalieră. Așa cum, probabil, or fi venit și pe Pământ. Cel puțin, aceasta din urmă ar putea fi viziunea optimistă, pentru care, deja, hominienii cognitivi se pregătesc temeinic și în mod foarte serios.

Până atunci însă, conflictualitatea endogenă specifică numai oamenilor (în nicio altă specie nu există războaie fratricide) va continua nu doar să existe, ci și să prolifereze.

Cum omenirea se va deplasa în mod esențial spre o societate a cogniției, inversând piramida trebuințelor (cele vitale naturale devenind minime, iar cele cognitive maxime), este de așteptat ca și grosul conflictualității să se mute semnificativ în spațiul cognitiv. Probabil că piramida trebuințelor într-o societate în care spațiul cognitiv nu este numai o realitate, ci și o necesitate de primă importanță, va arăta ca în figura de mai jos:

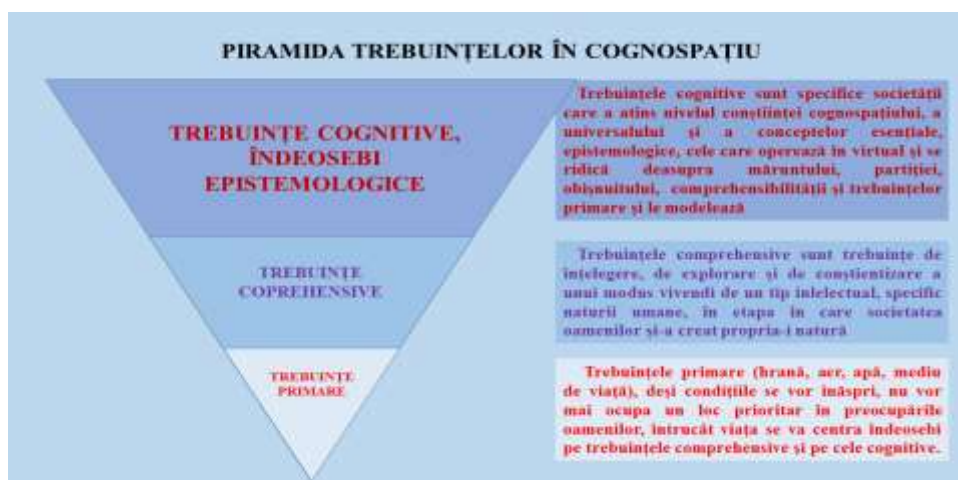

Figura 3. Piramida trebuințelor în cognospațiu

Noi provocări, pericole și amenințări specifice cognospațiului

Față de această desfășurare impresionantă de evenimente planetare și cosmice, rațiunea rămâne uimită. Omul înțelege – de fapt, a înțeles demult – că el nu este doar o fărâmă infimă, fragilă și extrem de vulnerabilă la tot și la toate, în și din acest Univers pus pe tot felul de evenimente, ci și o monadă cognitivă, adică un ochi abstract în Univers, capabil să vadă invizibilul, și un gând nemărginit, capabil să imagineze, să raționeze, să nege, să afirme, să construiască, să distrugă. De fapt,

gândul este singura nemărginire pe care fiecare dintre noi o cunoaște și o acceptă, așa cum clipa este unica eternitate de care suntem conștienți, chiar dacă aceasta trece și nu se mai întoarce niciodată. Dar, fiind indivizibilă, deci nesupusă legilor degradării, ci doar legilor implacabile ale nedivizării, rămâne totdeauna așa cum a fost, întrucât nu are durată, nu are viață, este nemuritoare.

Nu știm dacă apogeul acestui tip de conflictualitate va fi atins în epoca civilizațiilor identitare, a culturilor ancestrale identitare, actualizate cu noile fizionomii și noile produse care facilitează producția și cunoașterea. Oricum, acest tip de civilizații rezultate în urma secolelor și mileniilor de războiri și bătălii geopolitice pentru acapararea, controlarea și exploatarea zonelor cu resurse, se pare că se apropie fie de un final brusc și categoric, fie de o metamorfoză radicală. Desigur, este posibilă și o negare liniștită urmată de o trecere elegantă în uitare. Semnalele care se dau cam de peste tot, în pofida degradării accentuate a mediului internațional de securitate, conduc și spre o astfel de posibilă perspectivă.

Identitățile civilizaționale de până acum au avut mare grijă să-și conserve rădăcinile, să-și delimiteze arealurile, valorile și, desigur, să-și impună asupra restului lumii, sau asupra cui a fost posibil, interesele. Relațiile între aceste civilizații au fost totdeauna complicate, atât în ceea ce privește cunoașterea reciprocă a valorilor și sistemelor de valori care stau la temeliile acestora, cât, mai ales în ceea ce privește bătălia intereselor. Schematic, relațiile intercivilizaționale în această epocă de finalul căreia ne apropiem cu pași repezi, ar arăta ca în figura nr. 4.

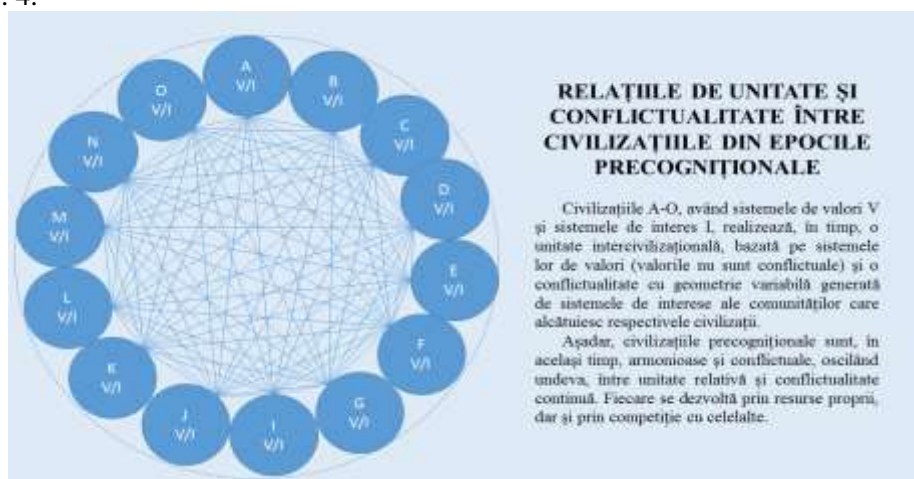

Figura 4. Relațiile de unitate și conflictualitate între civilizațiile clasice

Caracteristicile noii epoci, în care deja am intrat, vor fi, probabil, cu totul și cu totul deosebite față de cele ale epocilor anterioare, chiar dacă le continuă pe cele care au fost.

Se pare că, odată cu intrarea tot mai accentuată în epoca implacabilă a cunoașterii extinse, universale, are lor generarea unei noi paradigme culturale, a unei noi paradigme-suport, diferită de cele anterioare. Noua cultură, deși rezultă substanțial din celelalte, din culturile identitare ale veacurilor trecute, ale popoarelor, națiunilor și statelor, din cultura politică și din cele profesionale, din cultura organizațională, dar și din cea universală, este una de tip integrativ, holistic și acaparator. Ea generează civilizația cunoașterii sau cognocivilizația, care pare a fi ultimul suport al hominienilor pe planeta Pământ și în Univers, mai exact, forma maximă posibilă a civilizației oamenilor.

Acest tip de cultură-suport se bazează aproape în exclusivitate pe cogniție, pe tot ce s-a acumulat, de-a lungul mileniilor în planul cunoașterii, dar și pe o esențializare a acestor acumulări, pe o minimizare a formelor normale perfecte și generare a acelei forme normale minime, dată de matematizarea și, în general, de scientizarea cogniției, de accentuare până la identificare a laturii epistemologice a acesteia. Probabil că, în acest tip de cultură scientizată, fiecare om de pe planetă va fi un fel de mic savant. Sau poate doar un utilizator de computere care fac totul. E drept că un astfel de tip de cultură esențializată neagă în mod substanțial suporturile conflictualităților trecute (ne referim la cele existente pe platformele culturilor identitare, pe care s-au sprijinit și încă se sprijină dinamicile intereselor de toate felurile), dar, prin aceasta, nu și pe cele ale conflictualității viitoare, care devine din ce în ce mai mult una de sistem și de proces, și nu una formată din fractalii civilizațiilor de odinioară.

Această transformare ar putea fi benefică pentru omenire, întrucât, fără a înlătura total diferențele – deși se tinde și spre această operațiune negativă –, ar putea genera o supremație a întregului și o responsabilitate a ansamblului față de părțile sale, din ce în ce mai solid integrate într-o dimensiune globală.

Trecerea de la o societate umană bazată pe culturi și civilizații identitare, limitative, la una bazată pe cunoaștere, pe știință și pe înalta tehnologie, pe universalitate, în care diferențele, așa cum am subliniat mai sus, se estompează, ar putea reduce substanțial conflictualitatea și genera o apropiere asimptotică de un echilibru semnificativ, de o armonie solidă și funcțională. Desigur, o armonie absolută este de neconceput într-un sistem dinamic și complex, deoarece ar putea duce la anihilarea tensiunilor interioare care-i dau mișcare și vitalitate, adică la moartea efectivă a acestuia. Dar o armonizare dinamică a identităților – chiar dacă respectivele identități suferă și ele transformări importante – este nu numai

posibilă, ci și necesară. Pentru că, la urma urmei, mișcarea și dezvoltarea rezultă din tensiuni interioare, din conflict.

De aceea, probabil că devenirea civilizațională, pe măsură ce societatea se bazează tot mai mult pe cunoaștere, va suferi, pe de o parte, distrugerea sau transformarea identităților anterioare și, pe de altă parte, construcția cât mai solidă a întregului. Dar și acest întreg cognitiv va fi, probabil, relativ, întrucât el însuși are nevoie de mișcare, schimbare, dezvoltarea și devenire. Aceste etape sunt ilustrate și în Figura 5.

Figura 5. Faze ale apariției și dezvoltării cognocivilizației

Probabil că faza de vârf a cognocivilizației – cea holistică – va fi relativă și de scurtă durată. În interiorul acesteia, potrivit legilor după care funcționează Universul, se vor produce acele polarizări și, în consecință, acele diviziuni care vor genera noile trenduri ale evoluției cognitive a omenirii, în noi unități și identități. Desigur, în acele epoci, planeta Pământ va fi mult prea mică și neîncăpătoare pentru imensitatea cognocivilizației pământenilor. O astfel de realitate se face deja simțită de pe acum.

La întrebarea dacă onor cognocivilizația va scoate omenirea din conflictualitate și va înfăptui armonia universală, visul de veacuri al pacifiștilor, răspunsul nu poate fi decât negativ. Scoaterea civilizației omenești din propria ei conflictualitate nu înseamnă eliberarea ei, nu înseamnă pacea și liniștea universală, ci moartea ei. De aceea, și în epocile pe care am încercat să le sugerăm tocmai prin termenul de cognocivilizație, mulțimile, sistemele și fluxurile de provocări,

pericole și amenințări nu numai că vor continua să existe, dar vor fi cel puțin tot atât de virulente și de imprevizibile cum sunt și cele de acum. La fel și vulnerabilitățile cognocivilizației și ale societății omenești la acestea.

Oamenii se vor război și atunci, așa cum se războiesc și acum. Pentru că, și atunci, în viitor, ca și acum, în prezent, vor exista interese – interesul fiind motivul, mobilul și imboldul acțiunii umane –, iar acestea, fiind diferite și, bineînțeles, conflictuale, vor genera totdeauna competiții, divergențe, confruntări, crize, conflicte și războaie. Războiul pare a fi starea normală continuă a omenirii, pacea fiind doar partea mai puțin violentă, mai domoală, mai umană a războiului, sau, altfel spus, intervalul dintre două summum-uri.

Desigur, războiul din vremea cognocivilizației va fi, probabil, predominant cognitiv. Adică oamenii se vor bate atunci mai ales în... șpăngi de concepte, teorii, doctrine etc. etc. Se bat ei de pe acum în așa ceva. Războiul mediatic, cel psihologic, cel informațional și cel cognitiv sunt războaie de tip continuu, cu efecte uriașe în toate domeniile de activitate. Adăugăm la acestea, războiul economic, războiul financiar, războiul cibernetic, războiul psihologic, războiul climatic și cel geofizic, războiul geopolitic etc. etc. Aceste războaie au diferite faze și este foarte greu să fie delimitate de acțiunile concurențiale, competiționale și confruntative care există în piață. Și, pe măsură ce timpul trece, iar mijloacele de luptă se dezvoltă și se sofistichează, aceste bătălii devin tot mai intense, tot mai cuprinzătoare, tot mai greu de separat de normalitate și tot mai eficiente. Se pare că normalitatea acestei lumi nu este pacea, ci războiul.

Armele nu vor ceda niciodată locul dialogului. Ba, dimpotrivă, ele se vor infiltra (s-au infiltrat deja, direct sau sub acoperire) în toate formele de dialog și colaborare, accelerând la maximum confruntările și ridicându-le pe nesimțite la rangul de război. Fiecare dintre noi, aproape fără să-și dea seama, este angajat în una sau mai multe forme ale războiului lumii, ca simplu soldat, ca savant sau ca general.

Așadar, cognocivilizația nu va estompa războiul, nici nu-l va descuraja, ci, dimpotrivă, îl va converti, îl va face **cognorăzboi**, îi va asocia dimensiuni uluitoare, ce vor avea efecte uriașe. Acest lucru se întâmplă demult în societatea omenească. Chiar în antichitate, au existat două mari doctrine, două mari expresii ale războiului cognitiv – *Arta războiului*, a anticului Sun Tzî, și *Arthashastra*, lucrare monumentală, a indianului Kotylio – care ne învață și azi cum să ne învingem adversarii prin toate mijloacele posibile, de la arta înșelăciunii, la cea a presiunii și amenințării. și, pe cât posibil, evitând lupta sângeroasă.

Așadar, atunci când ne propunem să identificăm provocările, pericolele și amenințările specifice unei epoci istorice, care pot duce la război, care declanșează și întrețin războiul și războaiele lumii, trebuie să avem în vedere imensitatea și

cameleonismul acestora, dinamica și excepționala capacitate a acestora de a se disimula, de a se converti, de a se ascunde, de a înșela.

Omul trebuie să se lupte nu doar cu sine și cu ceilalți, ci și cu radiația cosmică nocivă, cu fenomenele care-i fac viața un calvar, cu presiunile și amenințările concurenței, cu cele ale statului care nu încetează să impună cetățeanului tot felul de biruri, cu interesele corporațiilor, cu lăcomia băncilor și aproape cu tot ce există și, chipurile, îi ușurează omului viața, de fapt, înrobindu-l după cele mai moderne și mai sofisticate politici, strategii, tactici și acțiuni de tot felul, care capătă azi tot felul de denumiri, de capcane și de subtilități.

Sfera provocărilor, pericolelor și amenințărilor generale devine atât de imensă și de sofisticată, încât este aproape imposibil să cunoști, să înțelegi și să-ți reduci vulnerabilitățile la ele. În epoca civilizației cunoașterii, acestea vor continua să fie la fel de ascunse, de perverse, de toxice și de letale, dar, așa cum, spre exemplu, fauna și flora din arealul restricționat de la Cernobîl a explodat pur și simplu în anii care au urmat dezastrului, și noi, oamenii, vom trăi și vom conviețui cu ele.

Nu le enumerăm aici, pentru că ar trebui să scriem pe zeci și chiar pe sute și mii de pagini toate acțiunile omului, ale statului, ale corporațiilor, ale rețelelor etc., pentru că toate, dar absolut toate – chiar și cele ce ne fericesc – au partea lor de provocare, de pericol și de amenințare³⁹, care, fericindu-ne uneori, ne lovesc distrugător în punctele noastre cele mai vulnerabile (sănătate, gândire, convingeri, idealuri, atitudini, sentimente, viață). Ele nu se vor schimba radical în era cognocivilizației, ci doar se vor adapta și se vor super-sofistica, pe măsura noului ev.

Nici provocările, pericolele și amenințările de ordin militar nu vor dispărea în și din procesualitatea cognocivilizației. Armele nu vor tăcea. Dimpotrivă, vor fi din ce în ce mai vocale și mai înșelătoare. Armele bazate pe amplificarea undelor, pe nanotehnologii, dar mai ales cele care-și au drept muniție elemente și procese ale cunoașterii vor inunda pur și simplu societatea umană. Fiecare dintre noi va fi – știind sau nu – un purtător al unor astfel de arme. Jocurile electronice, smartfoanele, calculatoarele, rețelele, programele de tot felul, posibilitățile și facilitățile comunicării în timp real etc. vor deveni din ce în ce mai mult arme ale războiului viitorului. Tehnologia militară de azi este uluitoare prin performanțele atinse. Teatrul de război al epocii cognocivilizației va fi întregul glob pământesc și, mai ales, Cosmosul, spațiul infinit de dincolo de noi, de fapt spațiul din noi care, astfel, atingând și înțelegând universalitatea, devine cognospațiu flexibil, modelabil, infinit. Tehnologia militară de mâine va fi implementată în toate

³⁹ Amenințarea este un pericol cu vector.

formele cogniției, iar efectele războiului și războaielor duse cu mijloace militare vor opera ele însele în nemărginit.

Însă niciuna dintre aceste provocări, pericole și amenințări din cognospațiu nu va fi singură, izolată, ușor de identificat și de contracarat. Toate, dar absolut toate, vor avea forme flexibile, conținut cu geometrie variabilă, de regulă, hibridă, iar ofensiva lor va fi una ce se va asemăna foarte mult cu ofensiva radiației solare și cosmice nocive asupra Terrei. Și chiar dacă magnetosfera ne protejează împotriva acestora, este foarte posibil ca, la un moment dat, magnetismul planetei să nu mai fie suficient. În epoca cognocivilizației, toate aceste provocări, pericole și amenințări vor continua să dea de furcă oamenilor, iar aceștia vor continua să-și reducă vulnerabilitățile și să le contracareze, fără a putea vreodată să se simtă în deplină securitate. Or, asta înseamnă război.

Provocările, pericolele și amenințările din era cognocivilizației se vor derula pe trei paliere importante: endogen, exogen și hibrid. Cele din palierul endogen sunt cele specifice Terrei, cele generate de societatea omenească. Cele exogene, vin din exteriorul societății omenești și sunt, deopotrivă, cosmice, geoclimatice și geofizice. Cele hibride sunt generate îndeosebi de dimensiunea cosmică, de cea geofizică și de cea geoclimatică. Combinate, acestea vor continua să creeze probleme oamenilor și comunităților lor și în evul cognocivilizației.

Vulnerabilități

În noua epocă a cognocivilizației, are loc un proces complicat și îndelungat de cunoaștere, înțelegere și contracarare a provocărilor, pericolelor și amenințărilor, în primul rând, prin reducerea vulnerabilităților la acestea, concomitent cu unele măsuri temeinice de apărare împotriva acestora și de contracarare a lor pe faze, pe areale, pe domenii și, desigur, pe diferite tipuri de acțiuni. În general, omul este o ființă foarte vulnerabilă și, toată viața, se străduiește fie să-și reducă aceste vulnerabilități printr-o pregătire temeinică, utilă și continuă, mai ales pe plan cognitiv, fie să realizeze puternice scuturi de apărare împotriva ofensivei acestora, desigur tot prin cunoaștere și realizare de mijloace și dispozitive ingenioase.

Din toate timpurile, pentru a-și reduce sau compensa vulnerabilitățile, omul și-a construit locuințe, scuturi de apărare și numeroase alte infrastructuri, concomitent cu o foarte bună cunoaștere a provocărilor, pericolelor și amenințările – exogene, endogene și hibride – care se exercită asupra lui de când se știe.

Totuși, cea mai puternică armă împotriva provocărilor, pericolelor și amenințărilor de orice fel o reprezintă *cunoașterea* acestora. De aceea, în epoca civilizației cunoașterii, cunoașterea nu va fi doar un *modus cognoscendi*, ci și un

modus vivendi. *Aceasta este, de altfel, marea schimbare de paradigmă în trecerea de la societatea de consum la societatea bazată pe cunoaștere.*

Deși mijloacele militare necesare contracarării oricăror amenințări și apărării identităților naționale, regionale sau globale, vor fi din ce în ce mai performante – cele mai multe dintre ele robotizate –, vulnerabilitățile militare la amenințările din viitor nu vor putea fi eliminate integral. Mai mult, chiar și celelalte – cele nemilitare – vor primi valența și caracteristici militare foarte accentuate. De aceea, este posibil ca, în spațiul confruntărilor (mai ales militare), să fie adoptate și folosite strategii, operații și tactici foarte complexe, care să permită realizare atât a unor elemente foarte sofisticate de acoperire strategică, operațională și tactică, cât și a unor forme și formule de bătălii, operații și tactici specifice luptelor de întâlnire în areale cognitive complexe.

Aceste probleme sunt foarte complicate, iar societatea cunoașterii nu le rezolvă de la sine, ci le complică și mai mult.

Fizionomia riscului militar în cognospațiu

În aceste condiții, riscul militar, definit pe intersecția dintre amenințări și vulnerabilități, continuă să fie unul de tip major și, în același timp, flexibil și complex. Calcularea lui presupune, înainte de toate, monitorizarea provocărilor, pericolelor și amenințărilor care se tratează prin mijloace militare, precum și a vulnerabilităților la acestea. Cunoașterea în timp real a amenințărilor, ca și a vulnerabilităților societății la acestea, facilitează evaluarea riscului, dar nu și modalitățile de a-l reduce. Este, desigur, foarte important să știm care este gradul de risc militar în cognospațiu (adică în spațiul definit în parametri cognitivi), întrucât toate măsurile care se iau pentru reducerea acestuia depind, pe de o parte, de modul în care acest risc se calculează și, pe de altă parte, de forțele, mijloacele și resursele la dispoziție pentru planificarea și generarea acțiunii militare eficiente, în toate fazele ei (acoperire, acoperire strategică, apărare, contracarare, ofensivă strategică, distrugere).

Valorile amenințării militare, A_m , se situează undeva între 0 și 1, zero, 0, însemnând absența amenințării, iar 1 valoarea maximă a amenințării. La fel și vulnerabilitățile militare, V_m , au valori între 0 și 1.

$$R_m = A_m \cdot V_m$$

Dacă, spre exemplu, nivelul amenințărilor este de 0,7, iar cel al vulnerabilităților la acestea de 0,6, Riscul militar va avea valoarea de 0,42.

Desigur, aceasta este doar o evaluare. Analiza de risc trebuie să fie detaliată pe fiecare tip de amenințare și pe fiecare tip de vulnerabilitate, astfel încât acest

nivel să poată fi comparat în mod realist cu posibilitățile efective de contracarare a amenințării.

Acesta nu este însă un lucru nou. Așa se calculează riscul și acum. Desigur, de către cei care se ocupă efectiv de analiza de risc. Nou este doar faptul că, în cognospațiu, natura și conținutul provocărilor, fără a exclude forma lor universală și conținutul lor clasic, peren, aduce în prim-plan componenta cognitivă, trecând, în zona strategică prioritară, cognospațiul, cu toate elementele sale.

Marea dificultate este cea a identificării și analizării amenințărilor de tip militar, într-o epocă în care foarte multe dintre cauze, efecte, realități și domenii fie se contopesc, fie se complică foarte mult, pe măsura accesului la informație și la procesualitatea transformării acesteia foarte rapid în cogniție și în patrimoniu cognitiv. Domeniul militar va continua să existe, dar acesta va deveni, probabil, un fel de Forță de Acțiune Rapidă în situații-limită foarte complicate, unele fiind de natură cosmică sau extraterestră, iar altele de natură pur cognitivă.

Importantă va fi, credem noi, specializarea domeniului militar. Își va realiza cognocivilizația armate sau forțe militare capabile să pună în operă o politică de securitate și apărare prin mijloace violente? Sau domeniul militar va rămâne doar ca un jandarm care să protejeze lumea de propria ei furie și s-o apere de alte civilizații terestre sau extraterestre care vor ridica, probabil, pretenții la dominanță strategică terestră, planetară și interplanetară? Sau cine mai știe cum se vor modela, schimba și transforma, în noua eră – era cognocivilizației și a cognospațiului – politicile și strategiile din acest viitor cognițional în care deja am intrat.

În figura 6, se ilustrează un mod de a reprezenta nivelul de risc militar.

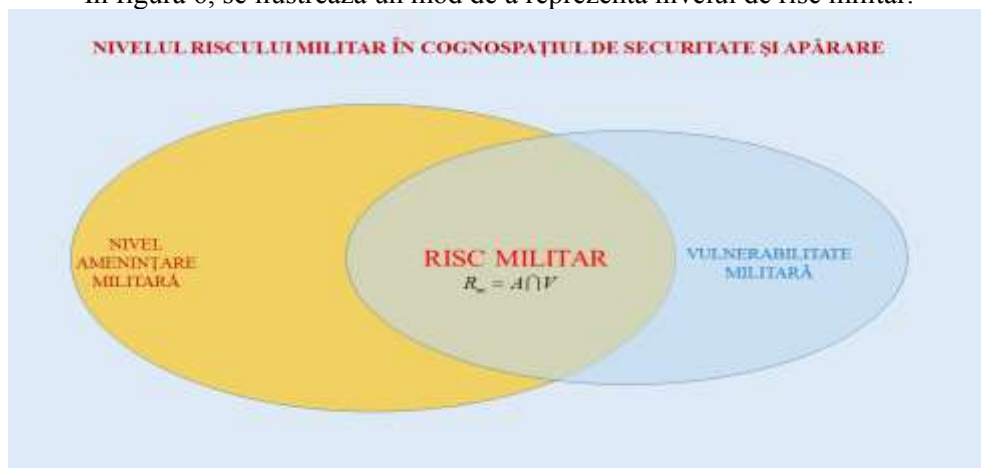

Figura 6. Risc militar în cognospațiu

Concluzie

Riscul militar din cognospațiu nu are altă fizionomie și altă formulă de calcul decât cel de azi. Componenta lui va fi însă una pe măsura societății epistemologice care se conturează la orizontul acestui secol, când majoritatea dintre provocările, pericolele și amenințările de ordin militar cu care, probabil, se va confrunta lumea vor fi de sorginte cognitivă. De aici nu rezultă că dispar armele pe care le cunoaștem noi azi, ci doar că ele vor fi mult mai sofisticate, robotizate și cibernetizate, așa cum le va cere războiul viitorului, un război continuu, hibrid, diversificat și asumat de către viitoarea civilizație, cea care le va nega pe toate cele trecute, le va acapara pe toate cele prezente și le va integra pe toate cele existente într-un concept care să facă față cerințelor mediului de securitate și apărare din vremurile care vor veni.

BIBLIOGRAFIE

- DEGERATU C., TUDOSE M., dr. VĂDUVA G., *Război, cunoaștere adevăr*, Editura Nemira, București, 2012;
- FRUNZETI T., MUREȘAN M., VĂDUVA G., *Război și haos*, Editura CTEA, București, 2009.
- POPESCU A., VĂDUVA G., *Redeschiderea faliei strategice Marea Neagră – Marea Baltică*, în *Univers Strategic* nr. 2(26)/2016, pp. 134-173;
- VĂDUVA G., *Geopolitica. Teorii. Areale. Falii. Conexiuni*, Societatea Scriitorilor Militari, București, 2013;

